Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Erich Maria Remarque (1898 – 1970)

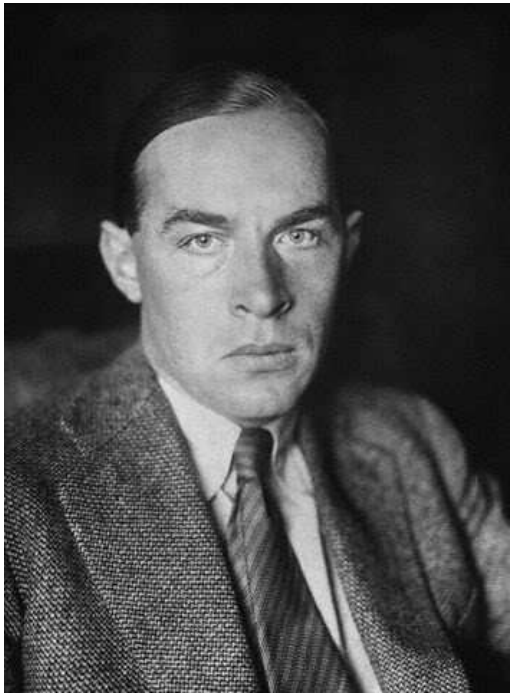

- vl. jm. Erich Paul Remark
- studium na učitelském ústavu
- za první svět. války v armádě
- 1931 odchod do Švýcarska
- 1939 emigrace do USA
- po druhé svět. válce pobýval střídavě v USA a Švýcarsku

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Erich Maria Remarque: Na západní frontě klid (1)

Jediný, kdo se neptá, je má matka. Ale už s otcem je to jinak. Chtěl by, abych vypravoval něco z venku, má přání, která se mi zdají být dojemná a hloupá, k němu už nemám toho pravého poměru.

Nejraději bych chtěl pořád něco poslouchat. Chápu, že neví, že o něčem takovém se nemůže vypravovat, a taky bych mu rád vyhověl; ale pro mne je v tom nebezpečí, když vyjádřím ty věci slovy, bojím se, že pak vyrostou do nesmírna a nedají se už zvládnout.

Kampak bychom přišli, kdyby nám bylo všecko, co se venku děje, docela jasné. Tak se omezuji na to, že mu vypravuji několik veselých historek. Táže se mne, byl-li jsem v boji muže proti muži. Řeknu ne, a vstanu, abych odešel.

Ale tím si mnoho nepomohu. Když jsem se na ulici párkrát vyděsil, poněvadž skřípání tramvaje mi připadlo jako granát, který s vytím přilétá, zaklepá mi někdo na rameno.

Je to náš němčinář, který mě přepadne obvyklými otázkami. ,,No, tak, jak to vypadá venku. Strašné, strašné, co? Jo, je to děsné, ale musíme právě vydržet. A konečně tam venku máte alespoň dobrou stravu, jak jsem slyšel, vypadáte docela dobře, Pavle, jadrně. Tady je přirozeně hůř, docela přirozeně, je to taky samozřejmé, to nejlepší vždycky pro naše vojáky." Vleče mě do své stolní společnosti. Jsem velkolepě přivítán, nějaký ředitel mi podává ruku a povídá: „Tak, tak jdete z fronty? Jaký je tam duch? Skvělý, skvělý, co?"

Vykládám, že by každý chtěl rád domů.

Směje se dunivě: „To věřím! Ale nejdřív musíte nasekat Francouzkům! Kouříte? Tady máte, zapalte si! Pane vrchní, přineste našemu vojáčkovi taky jedno pivo."

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Erich Maria Remarque: Na západní frontě klid (2)

Müller je mrtev. Střelili mu z největší blízkosti raketu do břicha. Žil ještě půl hodiny za strašných bolestí a při plném vědomí. Než umřel, dal mi svou tobolku a odkázal mi boty - ty, co zdědil po Kemmerichovi. Nosím je, neboť mi padnou. Po mně je dostane Tjaden, slíbil jsem mu je.

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Erich Maria Remarque: Na západní frontě klid (3)

Kdybychom se vrátili 1916, byli bychom z bolesti a ostroty svých zážitků rozpoutali bouři. Vrátíme-li se teď, jsme unavení, rozpadlí, spálení, vykořeněni a bez naděje. Už nikdy se nebudeme moci v sobě vyznat.

A nebudou nám taky rozumět – neboť před námi roste pokolení, které sice tato léta strávilo s námi, ale mělo postel a zaměstnání a teď se vrátí do svých starých pozic, v kterých na válku zapomene, - a za námi roste pokolení, podobné nám, jací jsme byli, a to nám bude cizí a nás odsune. Náš život je zbytečný i nám samým, budeme růst, někteří se přizpůsobí, někteří se poddají a mnozí budou bezradní; - léta se rozplynou a konečně zajdem.

Ale je také možno, že to vše je jenom melancholie a ohromení, které se rozpráší, až budu stát opět pod topoly a budu poslouchat šumění jejich listí. Není možná, aby se nadobro ztratila ta měkkost, která zneklidňovala naši krev, to nejisté, to ohromující, to přicházející, tisíce tváří budoucnosti, ta melodie plynoucí ze snů a knih, šelest ženských šatů a tucha žen, není přec možná, aby to zašlo v bubnové palbě, v zoufalství a v bordelech pro mužstvo.

Stromy tu svítí pestře a zlatě, v listoví blýskají rudě jeřabiny, k obzoru běží bílé cesty a kantiny bzučí pověstmi o míru jako úly. Vstanu.

Jsem klidný. Ať přejdou měsíce a léta, nevezmou mi už nic, nemohou mi už nic vzít. Jsem tak sám a tak nic nečekám, že se jim mohu bez bázně dívat vstříc. Život, který mě nesl těmito léty, vězí ještě v mých rukou a očích. Přemohu-li jej, nevím.

Ale pokud je tu, bude si hledat svou cestičku, ať to, co ve mně říká „Já", chce či nechce.

*** * ***

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Erich Maria Remarque: Na západní frontě klid (4)

Padl v září 1918, jednoho dne, kdy po celé frontě bylo tak pokojně a tiše, že se zpráva z bojiště omezila na jedinou větu: na západní frontě klid . . .

Padl kupředu a ležel na zemi, jako by spal. Když ho obrátili, viděli, že se asi dlouho netrápil; - jeho obličej měl tak klidný výraz, jako by byl téměř spokojen, že to tak skončilo.

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Erich Maria Remarque - prózy

- **Na západní frontě klid**
  (Paul Bäumer [bojmr])

- **Cesta zpátky**
  (volně navazuje na r. *Na západní frontě klid*)

- **Miluj bližního svého**
  (Ludvík, Ruth; část děje se odehrává v Praze)

- **Tři kamarádi**
  (Robert, Otto, Gottfried – Patricie)

- **Vítězný oblouk**
  (Paříž – Ravic, Joan, Morozov, Haake)

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Erich Maria Remarque

Častá témata v prózách E. M. R.:

- životy trvale poznamenané válkou
- absurdita války, její hrůzy v osobních prožitcích hrdinů
- ztráta domova, vlasti, život na útěku
- přátelství
- láska

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Thomas Mann (1875 – 1955)

- nar. v Lübecku
- práce u pojišťovací společnosti a novinářská činnost v Mnichově
- pobyt v Itálii
- 1929 Nobelova cena za liter.
- 1933 odchod do Švýcarska
- 1936 získání čs. občanství (domovské právo v obci Proseč)
- 1938 odchod do USA
- po druhé svět. válce návrat do Evropy (od r. 1952 ve Švýcarsku)
- umělecky činní další členové rodiny: bratr Heinrich, syn Klaus, dcery Erika a Monika

Buddenbrookhaus
(Centrum Heinricha a Thomase Manna)

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Thomas Mann: Mario a kouzelník

Bylo to ohyzdné, jak se ten podvodník líbezně tvářil, jak koketně nakrucoval šikmá ramena, jak unyle hleděl opuchlýma očima a jak ukazoval v nasládlém úsměvu své drobivé zuby. Ale ach, co se stalo při těchto omamujících slovech s naším Mariem? Je mi to těžko vypravovat, jako se mi bylo těžko na to dívat, neboť ten ubožák vydal všanc své neskrytější tajemství, vystavil veřejně na odiv zatajovanou vášeň, plnou šílené blaženosti. Sepjal ruce před ústy a oddechoval tak silně, že se mu ramena prudce zdvíhala a klesala. Jistě nevěřil štěstím svým očím a uším, zapomněl však při tom na to jediné, že jim totiž opravdu nesmí věřit.

"Silvestro!" vydechl z nejhlubšího srdce, docela přemožen.
"Polib mě!" řekl hrbáč. "Věř mi, že to smíš! Miluji tě. Polib mě sem," ukázal špičkou ukazováčku, odtáhnuv paži, ruku i malíček, na svou tvář, blízko k ústům. A Mario se shýbl, a políbil ho.
V sále nastalo veliké ticho. Ten okamžik byl groteskní, obludný a napínavý - okamžik Mariovy blaženosti. V této kruté chvíli, v níž se vnucovaly citu všechny vztahy štěstí a blažené iluze, ozval se po naší levici - ne hned na začátku, ale hned po smutném a tragikomickém spojení Mariových rtů s hnusným tělem, které se podstrčilo jeho něžnosti - smích Giovanottův, smích, který se osamoceně oddělil z očekávání, smích brutální, škodolibý, a přece byl, byl bych se musil velmi mýlit, ne bez jistého spodního tónu a odstínu soustrasti s takovou potupou, ve snu utrpěnou. V tom smíchu zněla jakási ozvěna zvolání "Poveretto!", o kterém kouzelník prohlásil, že bylo posláno na nepravou adresu, a na které si sám dělal právo.
Zároveň však dokud se ten smích ještě rozléhal, švihl hrbáč, kterého Mario políbil, dole u nožky židle jezdeckým bičíkem a Mario procitl, škubl sebou a prudce ucouvl. Stál a rozvíral vytřeštěné oči, prohýbaje se vzad, tiskl ruce na zneužité rty, hned jednu, hned zas druhou, pak se několikrát udeřil kotníky obou rukou do spánku, udělal čelem vzad a řítil se z jeviště, zatímco celý sál tleskal a Cipolla seděl s rukama v klíně a smál se, až se mu ramena třásla. Dole se však Mario v plném běhu obrátil, zastavil se s rozkročenýma nohama, vymrštil paži a dva hluché, dunivé výstřely prorazily potlesk a smích.

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Thomas Mann - prózy

- **Buddenbrookovi: úpadek jedné rodiny**
  (román o osudech čtyř generací obchodnické rodiny v době něm. císařství za Viléma II.)

- **Lotta ve Výmaru**
  (román; setkání J. W. G. a Charlotty Kestnerové)

- **Mario a kouzelník**
  (novela; Mario X Cipolla)

- **Josef a bratří jeho**
  (románová tetralogie na biblický - starozákonní - námět)

- **Doktor Faustus**
  („hudební“ román na faustovské téma; skladatel Adrian Leverkühn, gymnaziální profesor Zeitblom)

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Heinrich Mann (1871 – 1950)

- nar. v Lübecku
- studia v Berlíně a Mnichově
- 1915 veřejné odsouzení války
- 1933 emigrace do Francie
- 1935 získání čs. občanství
- od r. 1940 v USA (zemřel v Kalifornii)
- dcera Leonie provdána za čes. spisovatele L. Aškenazyho
- inspirace francouzskou literaturou - Flaubertovým, Maupassantovým a Zolovým dílem

Německá literatura 1. pol. XX. stol.

Heinrich Mann

- **Profesor Neřád**
  (román se satirickými a tragikomickými rysy)

  - **profesor Raat (Raat → Rat → Unrat)**
  - **„umělkyně“ Rosa Fröhlichová**
  - **studenti Kieselack, von Ertzum, Lohman**

  - **film *Modrý anděl* (s Marlene Dietrichovou)**

Pražská německá literatura

Franz Kafka (1883 – 1924)

- nar. na Starém Městě jako syn obchodníka (5 sourozenců)
- studium práv v Praze (na něm. univerzitě)
- práce v Dělnické úrazové pojišťovně
- blízcí přátelé: Max Brod, Milena Jesenská, Felice Bauerová
- pobyty v Německu a Rakousku
- zemřel na TBC v sanatoriu Kierling (v Rakousku)
- pohřben na Novém židovském hřbitově v Praze

Rodný dům Franze Kafky

Pomník Franze Kafky od Jaroslava Róny

Pražská německá literatura

Franz Kafka: Proměna (1)

Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz. Ležel na hřbetě tvrdém jak pancíř, a když trochu nadzvedl hlavu, uviděl své vyklenuté, hnědé břicho rozdělené obloukovitými výztuhami, na jehož vrcholu se sotva ještě držela přikrývka a tak tak že úplně nesklouzla dolů. Jeho četné, vzhledem k ostatnímu objemu žalostně tenké nohy se mu bezmocně komíhaly před očima.

Co se to se mnou stalo? pomyslel si. Nebyl to sen. Jeho pokoj, správný, jen trochu příliš malý lidský pokoj, spočíval klidně mezi čtyřmi dobře známými stěnami, nad stolem, na němž byla rozložena vybalená kolekce vzorků soukenného zboží - Samsa byl obchodní cestující -, visel obrázek, který si nedávno vystřihl z jednoho ilustrovaného časopisu a zasadil do pěkného pozlaceného rámu. Představoval dámu, opatřenou kožešinovou čapkou a kožešinovým boa, jak vzpřímeně sedí a nastavuje divákovi těžký kožešinový rukávník, v němž se jí ztrácí celé předloktí.

Řehořův pohled se pak obrátil k oknu a pošmourné počasí - bylo slyšet, jak kapky deště dopadají na okenní plech - ho naplnilo melancholií. Co kdybych si ještě trochu pospal a zapomněl na všechny blázniviny, pomyslel si, to však bylo naprosto neproveditelné, neboť byl zvyklý spát na pravém boku, v nynějším stavu se však do této polohy nemohl dostat. Ať sebou házel sebevětší silou na pravý bok, vždycky se zase zhoupl zpátky naznak. Zkoušel to snad stokrát, zavřel oči, aby se nemusel dívat na zmítající se nohy, a přestal, až když ucítil v boku lehkou, tupou bolest, jakou ještě nikdy nepocítil.

Pražská německá literatura

Franz Kafka: Proměna (2)

A tak před otcem prchal, zarazil se, když otec zůstal stát, opět vyrazil, jak se jen otec hnul. Tak oběhli párkrát pokoj, aniž došlo k něčemu rozhodujícímu, ba celá věc, vzhledem k pomalému tempu, nevypadala ani jako pronásledování. Proto též Řehoř zatím setrvával na zemi, bál se ke všemu, že kdyby utekl na stěny nebo na strop, bral by to otec třeba jako obzvláštní zlomyslnost. Řehoř si ovšem musel přiznat, že dokonce ani tento běh dlouho nevydrží; neboť zatímco otec udělal jeden krok, musel on provést nespočet pohybů. Začínal už ztrácet dech, vždyť ani v dřívějších dobách nemíval zvlášť spolehlivé plíce. Jak tak vrávoral kupředu, sbíraje všechny síly k běhu, s očima sotva pootevřenýma, otupělý tak, že ho nenapadlo zachránit se jinak než během a pomalu už zapomínal, že tu jsou ještě stěny, které ovšem byly zastaveny pečlivě vyřezávaným nábytkem se spoustou vroubků a hrotů - tu cosi lehce hrozného sletělo těsně vedle něho a kutálelo se před ním. Bylo to jablko; hned za ním sletělo druhé; Řehoř se leknutím zastavil; bylo zbytečné utíkat dál, neboť otec se rozhodl, že ho bude bombardovat. Z misky na kredenci naplnil kapsy a házel teď po něm, zatím bez přesného míření, jedno jablko za druhým. Ta malá červená jablíčka se koulela jak elektrizovaná po podlaze a narážela na sebe. Jedno slabě vržené jablko zavadilo o Řehořův hřbet. sklouzlo však a neublížilo mu. Zato další, které přiletělo hned za ním, se mu přímo zarylo do hřbetu; Řehoř chtěl popolézt dál, jako by ta překvapující, neuvěřitelná bolest mohla přejít, změní-li místo; ale připadal si jako přibitý a v naprostém zmatení všech smyslů zůstal ležet jak široký tak dlouhý, V posledním okamžiku jen ještě zahlédl, jak se dveře jeho pokoje prudce otevřely a jak odtud s křičící sestrou v patách vybíhá matka, jen v košili, neboť sestra ji odstrojila, aby se jí v mdlobě volněji dýchalo, jak potom matka běží k otci a cestou z ní na zem padá jedna uvolněná sukně za druhou, jak se vrhá k otci, klopýtajíc přes ty sukně objímá ho, těsně se k němu přimykajíc - teď už však Řehořovi selhal zrak - a spínajíc mu ruce za hlavou prosí jej, aby ušetřil Řehořův život.

Pražská německá literatura

Franz Kafka: Proměna (3)

"Milí rodiče," řekla sestra a úvodem uhodila rukou do stolu, "takhle to dál nejde. Jestli vy to snad nechápete, já to chápu. Nechci před touto obludou vyslovovat jméno svého bratra a řeknu tedy jen: musíme se jí pokusit zbavit. Zkusili jsme vše, co je v lidských silách, abychom se o ni starali a trpělivě ji snášeli, myslím, že nám nikdo nemůže ani to nejmenší vytknout."

"Má tisíckrát pravdu," řekl si otec pro sebe. Matka, která pořád ještě nemohla popadnout dech, se s pomateným výrazem v očích tlumeně rozkašlala do dlaně.

Sestra hned běžela k matce a položila jí ruku na čelo. Otce přivedla zřejmě sestřina slova na určitější myšlenky, napřímil se na židli, pohrával si se svou sluhovskou čepicí mezi talíři, které zůstaly na stole ještě od večeře pánů nájemníků, a chvílemi se podíval po tichém Řehořovi.

"Musíme se toho hledět zbavit," řekla teď sestra výslovně otci, neboť matka pro kašel neslyšela, "ještě vás oba umoří, vidím to už. Když jednou člověk musí tak těžce pracovat jako my všichni, nemůže mít přece doma tohle věčné soužení. Já už to také nevydržím." A rozplakala se tak usedavě, že jí slzy kanuly dolů na matčinu tvář, z níž je stírala mechanickými pohyby ruky.

"Milé dítě," řekl otec soucitně a s nápadným porozuměním, "co ale máme dělat?"

Sestra jen pokrčila rameny na znamení bezradnosti, jíž teď plačíc propadla přes všechnu dřívější jistotu.

"Kdyby nám rozuměl," řekl otec napolo tázavě; sestra v slzách prudce zatřepala rukou naznačujíc, že to nepřichází v úvahu.

"Kdyby nám rozuměl," opakoval otec a zamhouřením očí přijal sestřino přesvědčení, že je to nemožné, "bylo by snad možné nějak se s ním dohodnout. Ale takhle -"

"Pryč musí," zvolala sestra, "to je jediný prostředek, tatínku. Musíš jen přestat myslet na to, že je to Řehoř.: Vždyť naše neštěstí je vlastně v tom, že jsme tomu tak dlouho věřili. Ale jakpak by to mohl být Řehoř? Kdyby to byl Řehoř, dávno by už uznal, že lidé nemohou žít pohromadě s takovým zvířetem, a byl by dobrovolně odešel. Neměli bychom pak bratra, ale mohli bychom dál žít a chovat v úctě jeho památku. Takhle nás ale to zvíře pronásleduje, vypudí pány nájemníky, chystá se zřejmě zabrat celý byt a nás nechat nocovat na ulici. Podívej se, tatínku," vyřkla najednou, "už zase začíná!" A v hrůze, Řehořovi docela nepochopitelné, opustila sestra dokonce i matku, doslova se odrazila od její židle, jako by raději chtěla matku obětovat než zůstat v Řehořově blízkosti, běžela se schovat za otce, který, rozčilen toliko jejím počínáním, rovněž vstal a napolo před sestrou zdvihl ruce, jako by ji chtěl chránit.

Pražská německá literatura

Franz Kafka: Proces (1)

Patrně učinil někdo na Josefa K. křivé udání, neboť aniž se dopustil něčeho zlého, byl jednou ráno zatčen. Kuchařka paní Grubachové, jeho bytné, která mu každý den ráno kolem osmé přinesla snídani, tentokrát nepřišla. To se ještě nikdy nestalo. Čekal ještě chvilku, viděl ze svého polštáře stařenu, která bydlila naproti a která ho teď pozorovala se zvědavostí u ní zcela neobvyklou, potom však, zároveň udiven i hladov, zazvonil. Ihned se ozvalo zaklepání, a vešel muž, kterého zde v bytě ještě nikdy neviděl. Byl štíhlý, a přece pevně rostlý, měl na sobě přiléhavý černý oděv, který byl podobně jako cestovní obleky opatřen všelikými skládanými záhyby, kapsami, přezkami, knoflíky a pásem, a zdál se proto zvlášť praktický, aniž bylo jasné, k čemu oblek vlastně slouží. "Kdo jste?" zeptal se K. a ihned se zpola vztyčil v posteli. Muž však pominul otázku, jako by jeho zjev byl něco, co se prostě musí vzít na vědomí, a řekl jen: "Vy jste zvonil?" "Ať mi Anna přinese snídani," řekl K. a pokoušel se, nejdřív mlčky, aby pozorností a uvažováním zjistil, kdo vlastně je ten člověk. Ten se však nevydával nijak dlouho jeho pohledům, nýbrž obrátil se ke dveřím, pootevřel je a řekl komusi, kdo patrně stál hned za dveřmi: "Chce, aby mu Anna přinesla snídani." Následovalo kratičké zasmání ve vedlejším pokoji, nebylo podle zvuku jisto, nesměje-li se několik osob. Ačkoli nebylo možné, aby se tím ten cizí člověk dověděl něco, co by nebyl věděl už předtím, řekl přece K-ovi hlasem, který zněl jako hlášení: "Je to nemožné."

Pražská německá literatura

Franz Kafka: Proces (2)

K. ji uchopil za ruku a pak v zápěstí: "Ale nehněváte se na mne?" řekl. Stáhla jeho ruku se své a odpověděla: "Ne, ne, nehněvám se nikdy a na nikoho." Chopil se zase jejího zápěstí, teď to strpěla a dovedla ho tak ke dveřím. Byl pevně odhodlán, že odejde. Ale před dveřmi zaváhal, jako by nebyl čekal, že zde najde dveře, toho okamžiku použila slečna Bürstnerová, aby se vyprostila, otevřela dveře, vklouzla do předsíně a řekla odtamtud potichu K-ovi: "Tak přece pojďte, prosím. Podívejte se," - ukázala na setníkovy dveře, zpod nichž vycházela světelná zář - "rozsvítil a má z nás zábavu." "Už jdu," řekl K., předběhl, popadl ji, zulíbal ji na ústa a pak po celičké tváři, jako žíznivé zvíře poletuje jazykem po prameni, na který konečně narazilo. Nakonec ji políbil na krk, kde je chřtán, a tam dlouho spočinul rty. Šelest ze setníkova pokoje způsobil, že vzhlédl. "Teď půjdu," řekl, chtěl slečnu Bürstnerovou nazvat křestním jménem, ale nevěděl je. Ona znaveně přikývla, ponechala mu, zpola již odvrácena, ruku k zulíbání, jako by o ničem nevěděla, a šla skloněna do svého pokoje. Krátce poté ležel K. ve své posteli. Usnul velmi brzo, před usnutím přemýšlel ještě chvilku o tom, jak se zachoval, byl s tím spokojen, divil se však, že není ještě spokojenější; kvůli setníkovi měl o slečnu Bürstnerovou vážné starosti.

Pražská německá literatura

Franz Kafka: Proces (3)

"Neklam se," řekl duchovní. "V čem pak bych se klamal?" ptal se K. "V soudu se klameš," řekl duchovní, "v uvozovacích spisech k zákonu se praví o tomto klamu: Před zákonem sedí dveřník. K tomu dveřníku přijde muž z venkova a prosí, aby ho vpustil do zákona. Ale dveřník řekne, že ho teď nemůže vpustit. Muž uvažuje a zeptá se pak, bude-li tedy smět vstoupit později. 'Možná,' řekne dveřník, 'teď však ne.' Ježto brána k zákonu je otevřena jako vždy, shýbne se muž, aby se podíval branou dovnitř. Když to dveřník zpozoruje, zasměje se a řekne: 'Vábí-li tě to tak, jen se pokus, abys vešel přes můj zákaz. Pamatuj si však: já jsem mocný. A jsem jen nejnižší dveřník. V každé síni však stojí dveřníci, jeden mocnější druhého. Už popatřit na třetího je i nad mé síly.' Takových nesnází se muž z venkova nenadál, vždyť zákon má být přístupný komukoli a kdykoli, myslí si, ale když se teď bystřeji podívá na dveřníka v jeho kožichu, na jeho velký špičatý nos, na jeho dlouhé, tenké, černé, tatarské vousy, rozhodne se přece, že raději počká, až dostane dovolení, aby vešel. Dveřník mu dá stoličku a dovolí, aby se posadil stranou od dveří. Tam sedí dny a léta. Pokouší se zas a zas, aby byl vpuštěn, a unavuje dveřníka svým doprošováním. Dveřník s ním občas podniká drobné výslechy, vyptává se na jeho rodný kraj a po mnohých jiných věcech, jsou to však otázky neúčastné, jak je činívají velcí páni, a nakonec mu pokaždé řekne, že ho ještě nemůže vpustit. Muž, jenž se na svou výpravu opatřil mnohou věcí, vynaloží všechno, byť by to bylo sebecennější, aby dveřníka podplatil. Ten sice všechno přijme, ale říká přitom: 'Přijímám to jen proto, abys nemyslil, žes něco zameškal.' Po ta mnohá léta pozoruje muž dveřníka skoro bez přestání. Zapomene na ostatní dveřníky, a ten první zde zdá se mu jedinou překážkou, pro kterou nemůže vejít do zákona. Klne té neblahé náhodě v prvním roce nahlas, později, když zestárne, jen si ještě něco brumlá. Zdětinští, a ježto za ta léta, po která zkoumal dveřníka, poznal i blechy v jeho kožišinovém límci, prosí také ty blechy, aby mu pomohly a přemluvily dveřníka. Nakonec mu zeslábne zrak, i neví, zda se kolem něho opravdu stmívá, či zda ho jen tak klamou oči. Zato však poznává teď v té tmě jakousi zář, jež neuhasitelně tryská z dveří zákona. Nebude už dlouho mezi živými. Před smrtí shluknou se v jeho hlavě všechny zkušenosti celé té doby v otázku, kterou se dveřníka doposud nezeptal. Pokývne na něho, ježto nemůže už vztyčit tuhnoucí tělo. Dveřník se k němu musí hluboko sklonit, neboť rozdíly ve velikostí se změnily velice v neprospěch muže. 'Copak bys teď ještě rád věděl?' ptá se dveřník, 'ty nenasyto.' 'Všichni přece dychtí po zákonu,' řekne muž, 'jak to, že po ta mnohá léta nežádal nikdo mimo mne, aby byl vpuštěn?' Dveřník pozná, že muž je už v koncích, a aby ještě dostihl jeho zmírající sluch, zařve na něho: 'Tudy nemohl být vpuštěn nikdo jiný, neboť ten vchod zde byl určen jen pro tebe. Teď jdu a zavřu jej.'"

Pražská německá literatura

Franz Kafka: Proces (4)

"Je to dobře odůvodněno, a myslím teď rovněž, že dveřník byl oklamán. Tím však jsem se neuchýlil od svého dřívějšího mínění, neboť zčásti se jedno shoduje s druhým. Nerozhoduje, zda dveřník vidí věci správně, či zda je klamán. Řekl jsem, že ten muž z venkova je klamán. Vidí-li dveřník věci správně, mohlo by se o tom pochybovat, je-li však dveřník klamán, nemůže být jinak, než že se jeho klam přenáší na toho muže. Dveřník není pak sice podvodník, ale je tak prostoduchý, že by ho měli ihned vyhnat ze služby. Považ přece, že klam, v němž je dveřník, nijak mu neškodí, tomu muži však tisíceronásob." "Zde narážíš na mínění opačné," řekl duchovní. "Někteří praví totiž, že ten příběh nedává nikomu právo, aby o dveřníku pronášel soudy. Nechť se nám zdá jakýkoli, je to přece sluha zákona, náleží tedy k zákonu, je tedy nepostižný pro lidské usuzování. Nesmíme pak ani věřit, že dveřník je podřízen tomu muži. Být službou vázán na vchod k zákonu je nesrovnatelně víc, než žít si volně na světě. Muž k zákonu teprv přichází, dveřník tam už je. Zákon mu určil službu, pochybovat o jeho hodnosti znamenalo by pochybovat o zákoně." "S tímto míněním se nesrovnávám," řekl K., vrtě hlavou, "neboť přidáme-li se k němu, musíme pokládat za pravdu všechno, co dveřník praví. Ze to však není možné, odůvodnils přece dopodrobna sám." "Ne," řekl duchovní, "není třeba, abychom pokládali všechno za pravdivé, je jen třeba, abychom to pokládali za nutné." "Neradostné mínění," řekl K. "Lež se nastoluje jakožto světový řád."

Franz Kafka: Proces (5)

Utkvěl zrakem na posledním poschodí domu, který sousedil s lomem. Jako vyšlehne světlo, rozletěly se tam okenice jednoho okna, jakýsi člověk, slabý a tenký v té dálce a výšce, vyklonil se trhnutím daleko ven a rozepjal paže ještě dál. Kdo to byl? Přítel? Nějaký dobrý člověk? Někdo, kdo cítil účast? Někdo, kdo chtěl pomoci? Byl to jednotlivec? Byli to všichni? Byla ještě nějaká pomoc? Byly námitky, na něž se zapomnělo? Zajisté byly takové námitky. Logika je sice neotřesná, ale člověku, který chce žít, neodolá. Kde je soudce, jejž nikdy nespatřil? Kde je vysoký soud, k němuž se nikdy nedostal? Zvedl ruce a roztáhl všechny prsty. Ale na K-ův chřtán se položily ruce jednoho z pánů, zatímco druhý vrazil nůž do srdce a dvakrát jej tam obrátil. Hasnoucíma očima viděl ještě K., jak pánové, blízko před jeho obličejem, opírajíce se o sebe tvář vedle tváře, pozorují rozhodnutí. "Jako pes!" řekl, bylo to, jako by ho ten stud měl přežít.

Pražská německá literatura

Franz Kafka - romány

- **Proces**
  Josef K., advokát Huld, slečna Bürstnerová

- **Zámek**
  zeměměřič K., Frída, Klamm

- **Nezvěstný (Amerika)**
  Karel Rossmann

Pražská německá literatura

Franz Kafka – povídky

- **Popis jednoho zápasu**
- **Proměna**
  Řehoř Samsa
- **Ortel**
- **Jezdec na uhláku**

Franz Kafka – další díla a dokumenty

- Aforismy
- Dopisy Mileně
- Dopisy Felici

Liblická konference (1963, zámek v Liblicích u Mělníka)

Pražská německá literatura

Franz Kafka

Častá témata v prózách F. Kafky:

- **bezmocnost jedince vůči odlidštěnému státnímu aparátu**
- **osamělost**
- **existenciální úzkost jedince**
- **absurdity ve společenském systému i vztazích mezi lidmi**
- **marný pokus vzepřít se „neprůstřelnému“ systému, postupná rezignace na jakoukoli aktivitu**

Pražská německá literatura

Franz Kafka

Rysy Kafkových próz:

- strohý jazyk, věcný popis prostředí, v němž se postavy pohybují
- fantaskní výjevy v reálném světě
- jemné využití prvků absurdního humoru, černé komiky
- postavy se marně snaží proniknout k podstatě věcí, porozumět jim („osamělý člověk mezi lidmi“)
- zobrazený svět je „neuchopitelný“ ve své absurditě a variabilitě